

SUVREMENA DJEČJA KNJIŽEVNOST KAO POTICAJ ZA SCENSKI IZRAZ

Plazonja, Snježana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:047900>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**SUVREMENA DJEČJA KNJIŽEVNOST KAO POTICAJ ZA SCENSKI
IZRAZ**

Snježana Plazonja

Split, 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski sveučilišni studij za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**SUVREMENA DJEČJA KNJIŽEVNOST KAO POTICAJ ZA SCENSKI
IZRAZ**

Studentica:

Snježana Plazonja

Mentorica:

doc. dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Split, srpanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Što je dječja književnost?.....	2
2.1. Vrste dječje književnosti	2
3. Hrvatska dječja književnost	4
3.1. Suvremena dječja književnost.....	5
4. Drama.....	8
4.1. Dramske vrste.....	8
5. Igrokaz	10
5.1. Lutkarski igrokaz.....	10
6. Dramatizacija književnih djela	12
6.1. Dječja književnost kao poticaj za scenski izraz djeteta.....	12
6.2. Primjeri dramatizacije	14
6.2.1. Jelena Pervan i Olja Savičević Ivančević	14
6.2.2. Primjer odgojno-obrazovne prakse	18
7. Zaključak.....	22
8. Literatura i izvori	24
Sažetak	26
Summary	27

1. Uvod

Dramsko-scensko izražavanje urođena je osobina svih ljudi. Javlja se još u djetinjstvu, a zamah uzima u obliku simboličke igre, koja je u literaturi poznata i kao igra mašte, igra uloga, i, u konačnici, igra dramatizacije. Djeca oponašaju ono što vide, oponašaju aktivnosti odraslih, oživljavaju predmete koji ih okružuju animirajući ih, drugim riječima: djeca glume. Od svoje najranije dobi djeca su u kontaktu s književnim ostvarenjima, pa tako u vrlo ranoj dobi dolaze u doticaj sa slikovnicama, a književnost s kojom se kasnije susreću su bajke, basne, fantastične priče, no i drugi zahtjevniji književni žanrovi. Poticaj za izradu ovog rada proizlazi iz višegodišnjeg svjedočenja utjecaja dječje književnosti na dječji scenski izraz. Promatrajući slobodnu dječju igru, vodeći se mišlju kojoj svjedoči i Ivon (2011: 8), da je upravo igra osnovni način provođenja dramsko-scenskog odgoja u odgojno-obrazovnim ustanovama, moglo se uočiti kako književna djela za djecu utječu na njihovu igru, odnosno scenski izraz. Stoga će se u ovom radu deskriptivnom metodom i metodama analize i interpretacije ukazati na što odgojitelj treba paziti prilikom odabira ili izvođenja suvremenih književnih sadržaja koje nudi djetetu.

Budući da je riječ o scenskom izrazu, koji u širem smislu podrazumijeva dramsku umjetnost, prikazat će se i kako se dječja književna djela dramatiziraju za potrebe scenskog izraza. U radu će se navesti odabrani suvremeni dječji književnici, čija su djela izvođena i na kazališnim daskama, koja stavljamo u kontekst daljnjih kreativnih poticaja kod djece (likovna, scenska, glazbena itd.), što je ujedno i hipoteza u radu.

Rad se sastoji od osam poglavlja. U prvom se najavljuje tematika rada te uvod u sadržaj. Drugo poglavlje definira što je dječja književnost te navodi vrste dječje književnosti. Treće poglavlje donosi kratki prikaz hrvatske dječje književnosti s naglaskom na suvremenu književnost, dok četvrto definira dramu, njezine začetke, razvoj i dramske vrste. Peto poglavlje posvećeno je igrokazu kao obliku dječje književne vrste namijenjene djeci, a šesto pokušava dati odgovor na pitanje utječe li suvremena dječja književnost na scenski izraz djece. Sedmo poglavlje jest zaključak rada, a osmo prikazuje popis literature korištene za potrebu izrade diplomskog rada.

2. Što je dječja književnost?

„Dječja književnost je književnost namijenjena djeci” (Crnković i Težak 2002: 7).

Tom rečenicom autori Crnković i Težak započinju knjigu *Povijest hrvatske književnosti od početaka do 1955. godine*. Promatrajući sintagmu dječja književnost, prilikom njezinog definiranja, Crnković i Težak (2002: 7) naglašavaju kako se ne smiju izuzeti tri pojma, a to su književnost, djeca i namjena. Autor Crnković (1990: 5) u svom ranijem djelu dolazi do zaključka da je dječje ono što pripada djeci, a književnost umjetničko izražavanje kroz pisana ili usmena djela, često s ciljem izražavanja ideja, emocija ili pričanja priča. Isti autor nadalje navodi kako prilikom definiranja dječje književnosti najprije treba biti jasan kriterij po kojem se ona definira, stoga je definicija dječje književnosti nailazila na polemike tijekom svoga povijesnog razvitka. Ukoliko se za kriterij uzme namijenjenost, a prema Crnkoviću (1990: 5) namijenjena je djeci, utoliko je jasno zašto je upravo to presudilo pri izboru terminologije.

Vrlo su se često sudarali termini dječja književnost i književnost za djecu (Crnković, 1984: 7), jer bi se ono prvo moglo povezivati i s književnošću koju stvaraju djeca. Međutim, Crnković (1984: 5-6) se odlučio za prvu sintagmu te je definirao dječju književnost kao onaj dio književnosti koji objedinjuje djela koja tematikom i formom odgovaraju dječjoj dobi. Ta djela su svjesno namijenjena djeci. Drugi slučaj je da ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena postala prikladna za dječju dob. Crnković također navodi kako je termin dječja književnost već tada ušao u uporabu zbog toga što su ga koristili vrsni pisci i zato što obuhvaća traženo značenje, a uz to je fleksibilniji i prikladniji. Tim argumentima nadodaje i to da se u literaturi književnost koju stvaraju djeca naziva dječjim stvaralaštvom ili dječjim literarnim pokušajima.

Namijenjenost nije jedini kriterij koji definira dječju književnost, pa tako Crnković i Težak (2002: 12) navode i to da bi djelo bilo uvršteno u dječju književnost, mora ga napisati dječji pisac i svjesno namijeniti djetetu, zatim ga treba izdati dječji nakladnik ili dječji odjel određenog nakladnika, a u knjižarama i knjižnicama se treba nalaziti na odjelima i policama knjiga namijenjenima djeci.

2.1. Vrste dječje književnosti

Prema Crnkoviću (1984: 8) dječja književnost je vrsta književnosti te tako gledajući i ona ima svoje podvrste. Te podvrste usko su vezane s dječjom dobi, stoga ih je važno definirati.

Osnovne vrste dječje književnosti mogle bi se podijeliti kao (Crnković, 1984: 8) dječja poezija, priča ili bajka i roman ili pripovijetka za djecu. Međutim, ta se Crnkovićeva podjela dodatno razradila, pa tako Crnković i Težak (2002: 14) dječju književnost dijele na glavne vrste u koje ubrajaju slikovnicu, dječju poeziju, priču i dječji roman, dok drugoj skupini pridodaju basne, roman o životinjama, avanturistički roman, znanstvenofantastični roman, povijesni roman, putopise i biografska djela. Glavne vrste dječje književnosti Crnković i Težak (2002: 14) nazivaju još i prava dječja književnost, dok su vrste iz druge skupine nazvane graničnima. Kao razlog tomu daju argument kako djela iz prve skupine odgovaraju na sve postavljene kriterije, odnosno pisana su za djecu, junaci su djeca, životinje ili nešto djeci blisko te su ih nakladnici i knjižničari deklarirali kao dječja djela, dok djela iz druge skupine odstupaju makar u jednom od kriterija.

Iz ove je podjele vidljivo kako je prvotnoj Crnkovićevoj podjeli glavnih vrsta nadodana slikovnica koju on spominje još u svom priručniku za studente i nastavnike iz 1984., ali je stavlja u pitanje kada je riječ o njoj kao dijelu dječje književnosti. U istom priručniku Crnković (1984: 8) poziva na definiranje slikovnice kao prve knjige koju dijete dobiva u ruke te bi joj se trebalo dati prvo mjesto kada je u pitanju izučavanje dječje književnosti, što je vidljivo u kasnijoj podjeli. Crnković i Težak (2002: 15) slikovnicu definiraju kao prvu knjigu s kojom se dijete susreće, pozivajući se na njezinu kombinaciju „likovnog i književnog izraza”, jer nema slikovnice bez slika. Prema istoimenim autorima, u slikovnici slika i riječ nadopunjavaju jedno drugo, stoga su to dva neodvojiva segmenta koja daju govor slikovnici.

3. Hrvatska dječja književnost

Povijesno gledano teško je terminološki odrediti kada se u Hrvatskoj pojavila dječja književnost, jer je teško bilo razdvojiti pučku i dječju književnost. Subotić (1991:121) kao početke naše dječje književnosti navodi rane molitvene knjižice s naučno-pobočnim sadržajima, zatim djela prevedena iz drugih književnosti te Reljkovićevo uvođenje Ezopovih basni u školske sadržaje. Međutim, najznačajniji teoretičari i povjesničari dječje književnosti u Hrvatskoj njezine začetke povezuju s razvojem naprednog hrvatskog učiteljskog pokreta i pojavom dječjih književnih djela. Berislav Majhut u svom članku o *Periodizaciji hrvatske dječje književnosti i književnosti za mladež* navodi četiri faze, početak razvoja dječje književnosti u Hrvatskoj povezuje s iskorakom dječje književnosti na slobodno tržište.

Prvu fazu, koju smješta u razdoblje od 1919. do 1945. godine, s jedne strane obilježava promijenjeni odnos između nakladnika i dječje publike, a s druge strane utjecaj novih medija koji značajno mijenja književne tehnike u dječjoj književnosti. Prema riječima Majhuta, radi se o novom odnosu nakladnika i publike, uvođenju novih tiskarskih tehnologija što omogućava vrlo jeftinu proizvodnju tiskovina, širenju alternativne prodajne mreže putem trafika, izostanku odrasle osobe kao posrednika u kupovini knjige zahvaljujući prodaji knjige u svescima, pojavi kinomanije i „sinergijski učinak simultanog izlaženja knjige i prikazivanja filma“ (Majhut, 2008). Nadalje, Majhut kaže kako se u tom istom razdoblju javlja strip, a državne institucije počinju prepoznavati značajnu odgojnu vrijednost dječje književnosti te kroz razne mjere nastoje potaknuti književnu produkciju. To rezultira pokretanjem niza knjižnica za djecu i mladež, a u tom razdoblju izlazi i prva dječja enciklopedija. U tom vremenskom razdoblju, navodi, djeluju književnici Jagoda Truhelka, Ivana Brlić-Mažuranić i Vladimir Nazor.

Druga faza odnosi se na period od 1945. do 1956. godine, a obilježava je nova uloga junaka. Cvitan (1948 prema Majhut 2008)¹ navodi kako „junaci suvremene napredne knjige za djecu nose u sebi velike životne ciljeve, koje mogu ostvariti i koji se svaki dan ostvaruju“ (Cvitan 1948:342), a riječ je o junacima na koje su imala utjecaj ratna zbivanja. Prema Majhutu to razdoblje dječje književnosti trebalo je ukloniti sve one vrste koje ne nose revolucionarne poruke. Tu su se našli bajka i pustolovni romani, pa su s polica na neko vrijeme nestali omiljeni autori tog žanra. Što se tiče književnosti stranih autora, nakladnici se uglavnom oslanjaju na ruske autore, a Majhut kaže kako se socijalna misao provlači i kroz djela hrvatskih književnika

¹ Majhut, B. (2008). Periodizacija hrvatske dječje književnosti i književnosti za mladež od 1919. *Kolo*, 3. Dostupno na: <https://www.matica.hr/kolo/309/periodizacija-hrvatske-djecje-književnosti-i-književnosti-za-mladez-od-1919-20527/> Pristupljeno: 10.6.2024.

među kojima se ističu: Ivana Brlić Mažuranić, Branislav Nušić, Vladimir Nazor, Mato Lovrak, Desanka Maksimović, Gvido Tartalja, Aleksandar Vučo i Branko Ćopić.

Treća faza prema Majhutu odnosi se na drugu polovinu 20. stoljeća, točnije na razdoblje između dva rata (1956. – 1990.). Ovo razdoblje odmiče od sovjetske književnosti, ali ulazi pod utjecaj zapada, pa se ograničava dječjoj populaciji doticaj sa stranom književnošću, jer kako kaže, oni nemaju formiran pogled na život i svijet kao odrasli. Po Crnkoviću (1990: 110) ovdje počinje Vitezovo doba, a upravo pedesetih izlaze i prvi dječji romani Ivana Kušana koji predstavljaju svojevrsni zaokret u pristupu dječjoj književnosti. U tom razdoblju djeluju književnici Ratko Zvrko, Gustav Krklec, Milivoj Matošec, Vesna Parun, Dubravko Horvatić, Pajo Kanižaj, Luko Paljetak. Sedamdesetih godina za djecu pišu Sunčana Škrinjarić, Nada Iveljić, Hrvoje Hitrec, Tito Bilopavlović i drugi. Književna i izdavačka scena postaje vrlo živahna, a cenzori pomalo popuštaju.

Četvrtu fazu Majhut ne stavlja u vremenske okvire, ali je spominje u kontekstu komunističkog režima, stoga lako možemo zaključiti da pod tim misli na prelazak iz komunističkog u demokratski sustav i stvaranje hrvatske države te Domovinski rat, no također navodi kako se za navedeno razdoblje analitičke studije tek trebaju napisati. Razdoblje koje u istom članku Majhut naziva četvrtom fazom, donosi borbu za prevlast nad djetetovim slobodnim vremenom s novim medijima, navodeći da „ti mediji potiskuju dječju književnost i premda je ne mogu eliminirati, guraju je u stranu i pokušavaju marginalizirati”².

3.1. Suvremena dječja književnost

Već je ranije objašnjeno kako je dječja književnost prvenstveno definirana prema namjeni, stoga se može zaključiti da je namijenjena djeci. Međutim, stavljanje dječje književnosti u vremenske okvire iziskuje i stavljanje samog djeteta u vremenski okvir. Uzimajući u obzir da se suvremeno dijete razvija i raste u okruženju koje obilježava ubrzani tehnološki napredak, a mediji i njihova dostupnost daju poseban pečat, roditelji, odgojitelji i svi oni uključeni u odgoj i obrazovanje djeteta, imaju više posla no ikada. Živković Zebec

² Majhut, B. (2008). Periodizacija hrvatske dječje književnosti i književnosti za mladež od 1919. *Kolo*, 3. Dostupno na: <https://www.matica.hr/kolo/309/periodizacija-hrvatske-djecje-knjizevnosti-i-knjizevnosti-za-mladez-od-1919-20527/> Pristupljeno: 10.6.2024.

(2012: 293) se prilikom stavljanja vremenskog okvira suvremene dječje književnosti također naslanja na Majhutove četiri faze, stoga se za početak suvremenog razdoblja uzima 1990. godina, jer se „razdoblje devedesetih godina 20. stoljeća ukazuje kao prijelomno razdoblje u razvoju hrvatske dječje književnosti” (Živković Zebec, 2012: 293). Kao razloge autorica navodi poslijeratna zbivanja i utjecaj medija.

Suvremena dječja književnost se okreće djetetu i njegovim interesima, tako da počinje prevladavati tematika vezana za njegovu svakodnevicu, a iako je odgojno-edukativna nota gotovo uvijek je provučena, ovo je razdoblje dječje književnosti „depedagogizirano“ (Crnković, 1990: 111). Pionir među književnicima koji se smatra „modernim pjesnikom“ bio je Grigor Vitez koji se odmakao od utjecaja svjetske književnosti, a za svoje „nonsensne“ pjesme i igre riječima (Crnković, 1991: 111) inspiraciju pronalazi u djeci suvremenika, njihovim zgodama i nezgodama.

Od Vitezovog do današnjeg vremena prošlo je preko pola stoljeća, a Hranjec (2008) u svom članku o *Suvremenom hodu hrvatske dječje književnosti* govori kako se suvremena dječja književnost sve više izražava kroz prozna djela, poglavito roman i manje prozne cjeline. Također, navodi kako se tematski i izražajno u suvremenoj dječjoj prozi zapaža nekoliko dominantnih cjelina:

- a) bajkovite i fantastične strukture
- b) stvarnosne teme, poglavito urbana svakodnevnica
- c) krimi strukture
- d) tabuističke teme,
- e) povijesne teme
- f) bibliostrukture.

Kako navodi Vidović Schreiber, pozivajući se na Radovana Burja (2011), dijete svoja shvaćanja, pitanja, nedoumice i osjećaje, izražava kroz jezik umjetnosti, pritom formirajući svoju svijest i osjećaje čime „omogućuje dublju uključenost u procese koji oslobađaju nebrojene mogućnosti stvaralaštva” Vidović Schreiber (2015: 505).

U ovom radu naglasak će se staviti na one književnike za djecu i njihova književna djela koja su pisana poglavito za djecu rane i predškolske dobi, dok će u središtu zanimanja biti igrokazi kao onaj dio dječje književnosti kojeg stavljam u kontekst poticajnog sredstva za scenski izraz. Među književnicima koji ispunjavaju spomenute kriterije ubrajaju se: Ratko

Bjelčić, Zvezdana Čagalj, Milan Čečuk, Jadranka Čunčić-Bandov, Ana Đokić, Nada Iveljić,
Miro Gavran, Jelena Pervan , Olja Savičević Ivančević, Sanja Pilić.

4. Drama

Počeci drame datiraju još iz vremena antičke Grčke u 6. stoljeću prije Krista, no Žužul (2005: 15) kaže kako početke drame i dramskoga nalazi i prije, odnosno u *Pjesmi nad pjesmama*, u kojoj nailazi na dramske fragmente, dakle u 10. stoljeću prije Krista. Iz navedenog možemo zaključiti da korijeni drame kao književne vrste sežu još i prije nego li je Atena postala središte najznačajnijih događanja stare antičke Grčke (helenske) kulture i civilizacije. O tome svjedoče i Aristotelovi zapisi gdje stoji kako je drama nastala iz ditiramba. Riječ je o satirskoj pjesmi koju je izvodio kor ili zbor u čast boga Dioniza. Njemu u čast, održavale su se obredne svečanosti nazvane dionizije, a upravo tu se razvila drama u svoja tri oblika. Radi se o satirskoj pjesmi, tragediji i komediji (Žužul, 2005: 19).

Ono što dramu čini dramom su radnja, glumac, tekst i publika. Stoga je sasvim jasno da dramsko književno djelo uvijek ima svoj odnos prema izvedbi na pozornici, ali njegova vrijednost biva najviša u kazališnoj predstavi. (Vidović Schreiber, 2015: 1).

Iako se kazališna predstava ne mora nužno zasnivati na književnom tekstu, Solar (1991: 187) za stavljanje u odnos dramskog djela i kazališne predstave u okviru teorije književnosti tvrdi da je važna samo ona vrsta kazališne predstave koja se zasniva na nekom književnom tekstu, stoga je, od iznimne važnosti proces dramatizacije teksta, o kojem će biti više riječi u daljnjim poglavljima.

4.1. Dramske vrste

Iako je teško dati jedinstveno i općenito prihvaćenu klasifikaciju dramskih djela, kada je riječ o trima najvećim kategorijama, to su tragedija i komedija, kao dvije najstarije vrste drame te drama u užem smislu (Vidović Schreiber 2015: 9).

Upravo je tragedija ona dramska vrsta koja je nastala u čast boga Dioniza i to tako što ju je korovođa u korskim pjesmama odvojio od ostatka kora te počeo izgovarati samostalne stihove i voditi razgovor s korom. Osnivačem tragedije prema grčkoj predaji, smatra se Tespis, a najvećim grčkim tragičarima Eshil, Sofoklo i Euripid. Starogrčku tragediju karakteriziraju ozbiljne teme, poput sudbine, časti, moralnih dilema i sukoba s bogovima ili sudbinom (Vidović-Schreiber 2015: 9).

Komedija je, poput tragedije, potekla iz narodnih obreda te je kroz jednostavne šale i oštre poruge kritizirala politički, društveni i književni kontekst (Žužul, 2005: 23). Prema

Vidović Schreiber (2015: 11) u strukturi komedije, ključnu ulogu imaju parabaza (poznata kao stupanje prema publici), središnja pjesma kora usmjerena prema publici te agon (natjecanje) gdje se protagonisti natječu izražavajući autorska mišljenja. Glavna karakteristika komedije je književno oblikovanje humora, koji služi za prenošenje poruka o ljudskim osobinama, idealima ili životu općenito. Komedija se bavi svakodnevnim temama i često ironično komentira ljudske mane ili težnje.

Autorica za satiru, navodi da se koristi kada se kritizira ili ismijava određene pojave ili likove, dok se humor odnosi na razumijevanje ljudskih slabosti bez osude. Za grotesku navodi da prikazuje izobličeniosti i fantastične elemente, često balansirajući između ozbiljnosti i humora, a farsa se odlikuje grubim humorom, karikiranim likovima i čestim elementima grotesknog, dok je vodvilj laka komedija s popularnim melodijama. Međutim, razlikuju se podvrste komedije kao što su komedija karaktera, intrige, situacije i konverzacije, često kombinirajući elemente.

Dakle, o kojem god obliku komedije da je riječ, radi se o obliku drame koji je zadržao izvorno polazište pa se tako i danas bavi humorom i smiješnim situacijama. Suprotno tragediji, komedija obično ima sretan završetak i često se bavi svakodnevnim životnim situacijama ili karikiranjem društvenih normi i stereotipa. Komedija često kroz smijeh prenosi društvene poruke ili kritike (Solar 2005 prema Vidović-Schreiber 2015: 11).

5. Igrokaz

Igrokaz je dječja književna vrsta iznimno bliska djeci. Struktura igrokaza laički ga definira kao igru u kojoj se izmjenjuju uloge, što zapravo uvelike podsjeća na dječju igru, stoga je i razumljiva bliskost igrokaza djeci i njegove zastupljenosti među djecom. Igrokazom se u svakodnevnom govoru, ali i u okviru kazališne, dramske i općenito scenske umjetnosti nazivaju jednostavniji i opsegom kraći dramski tekstovi, izvedbe za djecu na sceni, kao i izvedbe djece na sceni. (Hameršak i Zima, 2015: 147).

Međutim, igrokaz kao književna vrsta je manje zastupljen među književnicima, pa zbog toga Joža Skok, antologičar dječje književnosti, svjestan nedostatka scensko-dramskih tekstova, 1994. godine u izdanju Školske knjige objavljuje zbornik igrokaza *Razigrane riječi* gdje piše o 36 dječjih dramskih književnika, kao i prvu sustavnu klasifikaciju hrvatskog dječjeg igrokaza. Istraživanjem doprinosa Jože Skoka u antologiji hrvatske dječje književnosti, Hranjec (2007: 109) zaključuje da su najčešće forme dječjeg igrokaza lutkarski igrokaz, igrokaz-bajka, akcijski igrokaz, fantastični igrokaz i humoristični igrokaz te da svaki od njih ima svoju motivaciju u odnosu na interese gledatelja.

Budući da je igrokaz namijenjen prvenstveno gledanju, a ne čitanju, teže je pronaći tiskovine igrokaza. Stoga se „odgojiteljima preporučuje da sami dramatiziraju, prilagode i scenski ilustriraju umjetničke tekstove“ (Šimunov, 2008: 85). Da bi se to postiglo, Šimunov (2008: 85) navodi kako je prije svega potreban pravilan odabir teksta. Tekst bi po mogućnosti trebao biti lutkarski, kraći, s manje lica, po mogućnošću sa živim i dinamičnim dijalogom među likovima koji su pogodni za dramsku radnju. Uspješnost ovdje uvelike ovisi o kreativnosti odgojitelja, kao i ispravne uključenosti djece kao nosioca cijelog procesa.

Skok (2007 prema Hameršak i Zima, 2015: 153) upozorava na povezanost igrokaza i scenske izvedbe, odnosno primarnu usmjerenost igrokaza k izvedbenom obliku dječje književnosti.

5.1. Lutkarski igrokaz

U ovom podnaslovu kriju se dvije riječi koje udružene tvore čaroban svijet: lutka i igra. Šimunov (2007: 83) svoj stručni rad na temu lutkarskih igrokaza kao nepresušnih izvora dječjeg stvaralaštva započinje obrazloženjem kako je dječji svijet prepun mašte, kreativnog izričaja, svijet u kojem je sve dozvoljeno i u kojem, moglo bi se s pravom reći, nema

ograničenja. Djetetu najbližja aktivnost je igra, a „prelazak na simboličku igru jedan je od najvažnijih djetetovih koraka u razvoju“.³ To područje djetetovog izražavanja pruža mu neograničenu moć stvaranja, jer dijete tada razvija apstraktno mišljenje, koristi se gestama i zvukovima, na najrazličitije moguće načine reprezentira ono što ga okružuje (Ivon: 2007: 22).

Igra nije samo zabava, igra je područje učenja, igra je prostor stvaranja, igra je djetetova sigurnost. Potvrđujući navedeno, Ivon (2007: 13) navodi i to kako je igra spontana i slobodna, a nastaje kao rezultat unutarnje potrebe, fleksibilna je i usmjerena na proces, baš kao i dramski odgoj.

Stoga lutkarske igrokaze možemo definirati kao igre u koje su uključene scenske lutke, u kojima se istražuju potencijali i ograničenja stilizirane igre, koje je moguće izraziti na različite načine (Šimunov, 2008:85).

Da bi se jedan lutkarski igrokaz uprizorio mora sadržavati tekst pogodan za izvođenje na lutkarskoj sceni, a radnja mora biti čista i jednostavna (Pokrivka, 1991: 45). Još prije tridesetak godina Pokrivka (1991: 46) je primijetila kako nema puno tekstova pogodnih za izvođenje na lutkarskoj sceni, posebno za djecu predškolske dobi, a iz istog razloga i ona naglašava već ranije rečeno, a to je potreba da se i u kazalištu, ali i u odgojnoj praksi za potrebe lutkarskih igrokaza, književna djela dramatiziraju. Tako vrlo često i u Gradskom kazalištu lutaka u Splitu igraju upravo predstave nastale kao dramatizacija književnih djela, poput *Mace papučarice*, *Magarca i čarobnjaka*, *Kaktus bajke* i druge.⁴

Svijet lutaka obiluje poezijom, humorom, satirama i fantastikom te je mjesto gdje nema jasnih granica između ljudi, životinja, biljaka i predmeta. Lutka, kao simbol, živi u svom vlastitom svijetu s jedinstvenim osobinama (Pokrivka, 1991: 9). Kao elemente lutkarskog igrokaza navodi scensku lutku, tekst, scenografiju i glazbu.

³ Ivon, H. (2011). Obilježja i razvojne mogućnosti dječje lutkarske igre. *Školski Vjesnik*, 60(1), 10.

⁴ Dostupno na: <https://gkl-split.hr/> Pristupljeno: 9.6.2024.

6. Dramatizacija književnih djela

Pod pojmom dramatizacije podrazumijeva se obrada, odnosno adaptacija umjetničkog teksta, i to na način da se cjelokupni sadržaj podjeli na uloge likova koji se u tom tekstu javljaju (Stenzel 1995: 11). Vidović Schreiber (2015: 178) navodi kako je dramatizacija namijenjena izvođenju teksta na pozornici te da takva radnja u radu s djecom predškolske zadovoljava djetetovu prirodnu potrebu za zajedničkom igrom. Dijete je socijalno biće, ono gleda i sluša svoju okolinu, uči oponašanjem onoga i onih koji se nalaze u njegovoj okolini.

Strnak i Šakić (2014: 313) navode kako dramski tekst svoj potpuni smisao dobiva tek u kazališnoj predstavi, a postupkom dramatizacije dobivamo igrokaz kojim možemo prikazati željeni ulomak iz romana ili bajke.

Kada je odabran prikladan tekst za dramaturšku obradu, da bi se tekst dramatizirao, potrebno je da ima scensku radnju, unutarnju i vanjsku dramatičnost. (Vidović Schreiber, 2015: 507)

6.1. Dječja književnost kao poticaj za scenski izraz djeteta

Implementirajući teoriju u praksu, kroz ovaj rad se razmatra utječe li suvremena dječja književnost na scenski izraz djece. Prije nego li se pokuša odgovoriti na navedeno pitanje, potrebno je precizirati što uopće potiče djecu na scenski izraz.

„Svijet igre i svijet lutaka dva su najmaštovitija i najčudesnija svijeta. Kada se ta dva svijeta udruže, nastaje svijet lutkarskog stvaralaštva. Tome se svijetu najviše vesele djeca, a on za njih nenametljivo postaje riznicom znanja i odgoja“⁵.

Navedena misao možda i ponajbolje opisuje međusobno prožimanje konteksta igre i svijeta lutaka, u kojem te dvije cjeline postaju jedno. Dakle, u duhu rečenoga, na pitanje što djecu potiče na scenski izraz, može se reći da je materijalno okruženje ono što djecu potiče, a na sudionicima djetetovog odgoja je da konstruiraju kvalitetno prostorno-materijalno okruženje.

Imena nekolicine dječjih književnika često se nađu u rasporedima predstava, koje i trenutno igraju u gradskim kazalištima lutaka, kao autora djela prema čijim su se tekstovima napravile dramatizacije predstava za djecu. Tako u Gradskom kazalištu lutaka u Splitu,

⁵ Šimunov, M. (2008). *Lutkarski igrokazi nepresušan su izvor dječjeg stvaralaštva*. (83) Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/52134> Pristupljeno: 15.5.2024.

trenutno igra *Maca papučarica* nastala prema motivima istoimene priče Ele Peroci; u Zagrebačkom kazalištu lutaka *Vuk i sedam kozlića*, predstava nastala prema jednoj od najpoznatijih basni iz zbirke priča Jakoba i Wilhema Grimma; *Plesna haljinica žutog maslačka* nastala prema istoimenoj priči Sunčane Škrinjarić te *Petar Pan* nastala prema priči o dječaku koji nikada ne odrasta autora J. M. Barrieja. Kazalište lutaka Zadar nudi širok repertoar predstava nastalih prema tekstovima najpoznatijih bajki i priča za djecu, pa se tako mogu pogledati predstave nastale prema djelima naše čuvene dječje književnice Ivane Brlić-Mazuranić: *Čudnovate zgode Šegrta Hlapića*, *Kako je Potjeh tražio istinu*, *Ribar Palunko i njegovu ženu*, zatim *Divlji konj* autora Božidara Prosenjaka te *Vlak u snijegu* Mate Lovraka. Djeca vrtičke i školske dobi u Gradskom kazalištu lutaka Rijeka mogu pogledati predstavu *Žabeceda* nastalu prema slikovnici Mihaele Veline i Tomislava Torjanca i *Zeko i potočić* nastalu prema motivima pjesme Branka Mihaljevića.

Odlazak u kazalište lutaka s djecom sastavni je dio planiranih aktivnosti unutar odgojno-obrazovne ustanove i nikako ne smije biti napravljen neorganizirano ili neplanski. Za odlazak u kazalište lutaka trebaju se pripremiti i odgojitelji i djeca, kako se ne bi umanjila važnost ni ljepota samog posjeta jer takvo što nikako ne smije biti nešto usputno napravljeno. Odgojitelj treba pomno izabrati predstavu koju planira gledati s djecom, bilo da se radi o dolasku predstave u vrtić ili odlasku skupine u kazalište, što podrazumijeva čitanje najave, uvjerenost u dobnu prilagođenost djeci, sadržajnu primjerenost, a najbolje bi bilo, kada bi odgojitelj prethodno pogledao predstavu, kako bi bio siguran u izbor ponuđenog sadržaja. Ukoliko je riječ o predstavi napravljenoj prema bajci, priči ili slikovnici, odgojitelj ju može nekoliko dana uoči predstave djeci pročitati i na taj način pobuditi maštu, zainteresiranost i iščekivanje. Dolazak predstave u vrtić ili odlazak djece u kazalište je kulturni događaj i ukoliko ga odgojitelj tako njeгуje, na isti način će ga pamтити i djeca.

Lutkarske predstave sadrжajem mogu biti:

1. dramatizacije poznatih bajki i priča
2. tematski vezane dramatizacije
3. dramatizacije koje sadrжajem naglašavaju odgojni ili obrazovni element
4. i drugo (Kraljević, 2003: 25).

6.2. Primjeri dramatizacije

6.2.1. Jelena Pervan i Olja Savičević Ivančević

Za potrebe demonstriranja kako dramatizacije, prikazat će se dva primjera. Prvim primjerom prikazat će se lik i djelo dječje književnice Jelene Pervan, po čijim su slikovnicama „Mrljek i Prljek“ i „Tonka“ napravljene kazališne predstave.

U biografiji Jelene Pervan, objavljenoj na internetskoj stranici Kluba prvih pisaca⁶, naznačeno je da je rođena u Splitu, 1992. godine. Bavi se pisanjem i prevođenjem dječjih knjiga te osmišljavanjem kreativnih literarnih programa i radionica za djecu. Osnovala je *Kuću od priča*, gdje vodi autorski program kreativnog pisanja za školarce pod nazivom *Ups! Upao sam u priču*, kao i program stvaranja priča za predškolce *Pričanac* te senzoričke pričaonice za djecu s teškoćama u razvoju. Jelena Pervan promiče čitanje i ljubav prema pričama putem interaktivnih književnih susreta s djecom, koje često organizira u knjižnicama, školama, vrtićima i na dječjim festivalima diljem Hrvatske. Proglašena je ambasadoricom čitanja nacionalne kampanje za poticanje čitanja *Čitaj mi 2022.* godine. Njezine slikovnice *Mrljek i Prljek* i *Tonka će sutra* adaptirane su u kazališne predstave za djecu, dok je prema slikovnici *Tonka će sutra* nastao kratkometražni animirani film u produkciji Luma filma. Slikovnice o Mrljeku i Prljeku prevedene su i objavljene u više zemalja. Za sebe kaže kako posebno uživa raditi s djecom s teškoćama u razvoju, s kojom se druži na senzoričkim radionicama pripovijedanja i stvaranja priča u Kući od priča te u rehabilitacijskim centrima i centrima za odgoj i obrazovanje, nastojeći im približiti svijet priča i omogućiti sudjelovanje u kreativnim aktivnostima. Također članica je Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade od 2013. godine.

Mrljek i Prljek je serija slikovnica koja na smiješan i djeci blizak način donosi pouke na temu higijene. Budući da je Jelena Pervan 8. ožujka 2024. godine gostovala u dječjem vrtiću *Radost Split*, područni objekt *Šareni svijet*, imali smo priliku svjedočiti interaktivnom druženju književnice i lutaka s djecom koji je obilovao dramskim improvizacijama i dramsko-pedagoškim igrama. Lutke, slikovnice i samo pripovijedanje književnice imali su višestruku dobrobit, a uz svu edukativnu, među vrjednijim ishodima jest to što su djeca bila u prilici doživjeti ovakav način interaktivnog pripovijedanja te se susresti s književnikom, nekim tko je u listove papira utkao njihove omiljene priče.

⁶ Dostupno na: <https://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/> Pristupljeno: 16.6.2024.

Gradsko kazalište lutaka u Rijeci igralo je predstavu koju je prema pričama o *Mrljeku i Prljeku* adaptirao David Petrović, a *Tonka će sutra* na kazališnim je daskama pronašla svoje mjesto zahvaljujući adaptaciji teksta Marijane Matoković, nastaloj prema istoimenoj priči Jelene Pervan.

Slika 1. Scena iz lutkarske predstave *Mrljek i Prljek* u gradskom kazalištu lutaka Rijeka⁷

Slika 2. Scena iz lutkarske predstave *Tonka će sutra* u gradskom kazalištu lutaka Rijeka⁸

⁷ Dostupno na: <https://www.gkl-rijeka.hr/> Pristupljeno: 16.6.2024.

⁸ Dostupno na: <https://www.gkl-rijeka.hr/> Pristupljeno: 16.6.2024.

Olja Savičević Ivančević, spisateljica i pjesnikinja, rođena je 1974. godine u Splitu. Studij hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru, gdje je pohađala i Poslijediplomski studij književnosti. Posljednjih petnaest godina profesionalno se bavi književnim radom, pišući prozu, poeziju, književne kolumne, dramske tekstove za djecu i mlade te uređujući knjige i vodeći radionice kreativnog pisanja. Njezine knjige prevedene su na trinaest jezika i objavljene u petnaest europskih zemalja te u Sjedinjenim američkim državama. Njezine pojedinačne pjesme i priče prevedene su na četrdesetak svjetskih jezika.

Rukopis *Nasmijati psa* donio joj je Nagradu Prozak, a osvojila je i prvu Nagradu Ranko Marinković Večernjeg lista za kratku priču te nagradu Kiklop za zbirku poezije *Kućna pravila*. Roman *Adio kauboju* nagrađen je T-portalovom nagradom za najbolji roman u Hrvatskoj 2011., nagradom Jure Kaštelan Slobodne Dalmacije te francuskom nagradom Prix du premiere roman u međunarodnoj konkurenciji. Po tom romanu postavljen je i kazališni komad. Roman *Pjevač u noći* dobio je nagradu Libar za vajak Pulskog sajma knjige i English Pen Award. Roman *Ljeta s Marijom* donio joj je Nagradu grada Zagreba 2023., kao i Nagradu Štefica Cvek za feminističku i angažiranu književnost. Osvojila je i regionalnu nagradu festivala Druga prikazna u Skopju 2018 godine. Za zbirku pjesama *Divlje i tvoje* dobila je regionalnu nagradu Risto Ratković 2020.

Za adaptaciju lutkarske predstave *Čudnovate zgode Šegrta Hlapića* nagrađena je Nagradom Mali Marulić, koju je dobila i za dramske tekstove *Moj prijatelj Mačkodlak* i *Som na cilome svitu*. Njezina slikovnica *Moj prijatelj Mačkodlak* nosi i prestižno međunarodno priznanje za književnost za djecu *White Raven*.

Prema njezinim pričama snimljeni su nagrađivani kratkometražni filmovi (*Balavica*, *Sedam neodgovorenih poziva*, *Trešnje*), a prema priči *Pederi* iz zbirke *Nasmijati psa* objavljena je grafička novela *Ljeto* (Žeželj/Paljan).

Iz svega navedenog vidljivo je da su slikovnice te proza i poezija Olje Savičević Ivančević uvelike potakli, kako scenski, tako i filmski izričaj, odnosno da je književna umjetnost potakla scenske umjetnosti, a taj izraz je prepoznat i nagrađen. Njezin doprinos dramskoj umjetnosti ostavio je traga na kazališnim daskama hrvatskih kazališta lutaka, a prema mišljenju žirija Festivala *Mali Marulić*, kojeg su činili hrvatska dramatičarka i dramaturginja Jelena Kovačić, hrvatski dramatičar i romanopisac Tomislav Zajec i vizualni umjetnik Jasen Boko, a kako je prenio Jutarnji list⁹, njezin doprinos Festivalu *Mali Marulić*,

⁹ Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/pljusak-priznanja-olja-savicevic-ivancevic-osvojila-splitski-ziri-i-irsku-kritiku-373609> Pristupljeno: 15.6.2024.

koji promiče domaće pisce te na taj način osuvremenjuje školsku lektiru, uistinu je velik. Festival kao takav nudi širok izbor predstava te bogatstvo jezika čiji dijalektalni izrazi doprinose vrijednosti samih dramskih djela, a djeci koja su bila u doticaju s nematerijalnom jezičnom ostavštinom područja u kojem odrastaju, osigurava cjeloviti razvitak.

Slika 3: Scena iz lutkarske predstave *Moj prijatelj Mačkodlak* u gradskom kazalištu lutaka Split¹⁰

¹⁰ Dostupno na: <https://gkl-split.hr/> Pristupljeno: 10.6.2024.

Slika 4: Scena iz lutkarske predstave *Som na cilome svitu* u gradskom kazalištu lutaka Split¹¹

6.2.2. Primjer odgojno-obrazovne prakse

U dječjem vrtiću *Radost* Split, područni objekt *Šareni svijet* u pedagoškoj godini 2023./2024. pripremljena je završna svečanost. Sadržaj same svečanosti dogovaran je zajednički, no priča koju su odgojiteljice za vrijeme obilježavanja blagdana Svetoga Dujma čitale djeci, potakla je jedno od djece na scenski izraz. Riječ je o slikovnici *Moj Split* autora Bože Ujevića koja je dječaka iz skupine potakla da u dramsko-lutkarskom centru privuče drugu djecu kako bi im u obliku monologa predstavio dio slikovnice o nogometnom klubu *Hajduk*. Tim razgovorom sa samim sobom, izrazio je svoje raspoloženje, svoje misli i privlačio djecu da mu se pridruže, a sloboda u izražavanju, otvorenost i spremnost na izražavanje mašte doveli su do ideje da osmislimo predstavu koju ćemo uključiti u završnu svečanost. Praćenjem takve dramske igre, odgojitelji su otkrili s čime se djeca identificiraju, što ih veseli, kakva je njihova mašta te koliko su razvijene njihove govorne, komunikacijske, tjelesno-pokretne i glazbene sposobnosti.

Prvi je korak bio dramatisirati postojeći književni tekst, što su odgojiteljice uradile zajedno s djecom, a u nastavku je priložen cijeli igrokaz.

Igrokaz *Moj Split*

JERE:

E moj Bepo, ti odi lipo sidiš, čitaš novine, a znaš šta se meni dogodilo neki dan?

BEPO:

A kako ću znat ako mi ne kažeš?

JERE:

Iša san ti neki dan malo priko grada,

I uvatin ja ispod kampanela malo lada.

Kad mi progovori stara sfinga s Peristila,

¹¹ Dostupno na: <https://gkl-split.hr/> Pristupljeno: 10.6.2024.

Priču o Splitu kakav je nekad bia.

BEPO:

Ma nemoj mi reć, a šta ti je pričala?

JERE:

Počela je od cara Dioklecijana,
koji je usrid plavog Jadrana,
odabra mīsto za palaču sagradit,
evo baš ode, di je danas grad Split.

LUCE:

Jere, kad pričaš, pričaj pravo!
Ja san čula da je on zapravo iz Solina bia?

ROKO:

Pape, ja mislin da mati pravo govori.
Tamo se rodia, pa je u vojsku pošā, da bi natrag u ovi kraj doša.

BEPO:

Je, imate pravo,
ma meni je moj dida priča da mu je u grobnici palača bila,
Mauzolej zvana, a sad je to katedrala svetog Dujma svima znana.

JERE:

U pravu si to šta pričaš. Jednog dana iz Solina stigle su strašne vijesti.
Strašni Avari srušili su grad, nedužni narod stradao je tad!

LUCE:

Znam i ja tu priču. Ljudi su bižali i tražili sklonište, a palača im je pružila utočište.
I tako je nastā grad Split.

BEPO:

E a znate li vi priču o povijesti našega kluba, našeg ponosa, našeg Hajduka?

JERE:

A ispričaj nam!

BEPO:

Jednog zimskog dana davnog,
Započe povijest kluba slavnog.
Iz Praga su studenti balun donili,
nogometom cili Split zarazili!

ROKO:

Znam to. Dida mi je priča da je tako slavni klub osnovan,
Hajduk je nazvan.
Sad je ponos cilog Splita,
Torcida piva on je prvak svita.

JERE:

A je ti baš neki ponos. Dvadeset godina nije prvak bia.

LUCE:

O Hajduku ništa novo,
al ću vam ja ispričat ovo.
Naš Split svašta lipo ima;
Vestibul, Peristil, Jupiterov hram, lipo je i našima i stranima.
A ispod palače podrumi stoje, ulaz s mora davno bia to je.
A uz more najlipša riva i Prokurative di se liti piva.

JERE:

A ja volin šetnje Žnjanom, Sustipanom i zelenim Marjanom.
Ponosim se jer živimo u najlipšem gradu, nikad nikom ne dajmo da nam ga ukradu.

Brojne su dobrobiti procesa stvaranja ovog igrokaza. Djeca su bila u prilici dramaturgirati tekst, režirati predstavu, kreirati scenografiju, predlagati kostimografiju, osmišljavati pokrete i glazbene elemente te na koncu glumiti. Osjetili su integraciju različitih vrsta umjetnosti, a sve kroz igru koja djeci pruža mogućnost slobodnog izražavanja i oslobađanje stvaralačkih potencijala.

Dramska igra daje djetetu prostor da ostvari svoju prirodnu potrebu za igrom, aktivnošću i pokretom (Vidović Schreiber: 2005: 176). Prema riječima autorice „svaka spontana dječja igra sadržava već u sebi elemente dramskog”, stoga se može zaključiti da je dramaturgija značajna u radu s djecom zbog „poticanja stvaralačkog izražavanja djeteta predškolske dobi” Vidović Schreiber (2015: 176).

Ovim igrokazom djeca su stjecala znanja o svom gradu, koristila se lokalnim govorom te bila u prilici osjetiti temperament našeg podneblja kroz razgovore koje vode Dalmatinci iz igrokaza. Ono što je nastalo kao konačni proizvod iz ovog procesa jest izvedba koju su djeca s užitkom i lakoćom izvela pred obitelji i prijateljima, u potpunosti opuštena. U skupini je i troje djece s teškoćama u razvoju koja do prije nekoliko mjeseci nipošto nisu htjela sudjelovati u ovakvom obliku izražavanja, no samopouzdanje, poboljšana vještina govora, situacijsko i kontekstualno učenje te razvoj kreativnosti, mašte i kritičkog razmišljanja, samo su neke od

dobrobiti uključivanja sve djece. Ono što je u početku bilo najvažnije jest odabrati razvojno i sadržajno primjeren tekst te dozvoliti djeci slobodu izražavanja, pratiti njihov interes i uključivati se tamo gdje im je trebala pomoć i poticaj odgojitelja.

7. Zaključak

Suvremena hrvatska dječja književnost predstavlja bogat i raznolik korpus književnih djela namijenjenih djeci koji se razvija i prilagođava suvremenim izazovima i interesima mladih čitatelja. Djeca su od najranije dobi u dodiru s različitim publikacijama. Na odraslima je da „pročitate“ sadržajno primjereno književno stvaralaštvo od djeci neprimjerenog. Kontekst u kojem djeca odrastaju u svakom mogućem smislu utječe na njihov odgoj, razvoj i njihova ponašanja. Ukoliko djeci ponudimo kvalitetna književna djela, dat ćemo im dobar poticaj za kvalitetnu igru, odnosno za kvalitetan scenski izraz.

Već je Ladika (1970) uočila da scenska umjetnost i dijete obogaćuju jedno drugo, a kazalište najčešće nadahnuće za scenski izraz pronalazi upravo u dječjoj igri i djetetovoj stvaralačkoj mašti. Slijedeći te misli, a i iz svega prikazanog u ovom radu, vidljivo je da poticaj za scenski izraz djeca pronalaze u svom primarnom okruženju, bilo da je riječ o imitiranju ponašanja koja vide kod odraslih ili u ostvarenjima suvremene dječje književnosti. Stoga se u ovom radu pokušalo i približiti kriterije koje književno djelo treba zadovoljiti da bi ga se smatralo kvalitetnim ostvarenjem suvremene dječje književnosti.

Scenski izraz može nastati kao konstrukt danih poticaja, a može nastati i spontano. Promatrajući djecu u slobodnim aktivnostima tijekom boravka u vrtiću, često se može posvjedočiti njihovim spontanim scenskim izrazima gdje djeca u hodu” dogovaraju uloge i dijaloge, stvaraju scenu, nadodaju ili oduzimaju rekvizite, mijenjaju glasove, dijalekte te u skladu s interesom sudjeluju. Takve scenske igre nastaju u formiranim dramsko-scenskim centrima, ali i u bilo kojem unutarnjem ili vanjskom dijelu dječjeg vrtića kojeg djeca vješto prilagode potrebama trenutne igre. Shodno tome, scenska igra nekada uključuje manipuliranje različitim vrstama lutaka, kada djeca postaju lutkari, a nekada su na sceni upravo oni glumci.

Kada je riječ o scenskom izrazu kao konstrukt danih poticaja, a u duhu ovoga rada pod poticaje mislimo na dječju književnost, tada to možemo razmatrati u dva smjera: potičemo djecu da ciljani tekst iznesu na sceni onako kako je unaprijed zamišljeno (priredbе, predstave i slično) ili nam unaprijed zamišljeni tekst služi kao poticaj koji djeci ostavlja prostor da se u kreiranom prostorno-materijalnom okruženju spontano izraze.

Suvremena hrvatska dječja književnost odražava osnove društvene promjene i nastoji se prilagoditi potrebama i interesima djece danas. Književnici se služe raznolikim temama i žanrovima, često u suradnji s ilustratorima i uz primjenu moderne tehnologije, kako bi njihova djela bila privlačnija i pristupačnija mladim čitateljima. Na taj način hrvatska dječja književnost ne samo da zabavlja već i poučava, pomažući stvaranju čitateljskih navika od

najranije dobi. Bilo da dijete samostalno čita, bilo da mu se čita ili pripovijeda, potiče se njegov govor, fonološka svijest, razumijevanje strukture književnog djela, što vodi do razvoja kreativnosti i mašte.

Dobro potaknuta mašta dovodi do kvalitetnog scenskog izraza, bilo da je riječ o spontanoj simboličkoj igri u vidu scenskih improvizacija ili o planiranim predstavama.

Dijete se mora igrati, jer se kroz igru razvijaju sva područja djetetovog razvoja, pa ne čudi i činjenica da većina autora spomenutih u radu scenski izraz poistovjećuje s igrom.

8. Literatura i izvori

1. Bakota, L., i Majdenić, V. (2012). Dijete i slikovnica - jezična i literarna komunikacija (individualizirani pristup čitanju slikovnice). *Zlatni Danci 14, Suvremena dječja književnost II*.
2. Crnković, M. (1984). *Dječja književnost: Priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Crnković, M. (1990). *Dječja književnost: Priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti: Od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
5. Cvitan, V. (1948). Odgojna vrijednost književnosti za djecu. *Pedagoški Rad*, 3(6).
6. Gruić, I. (2017). Dramatizacija i/ili originalni autorski tekst. *Kazalište: Časopis Za Kazališnu Umjetnost, Vol. XX No. 69/70*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/184698>
Pristupljeno: 2.05.2024.
7. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam International.
8. Hranjec, S. (2007). *Joža Skok, antologičar dječje književnosti*. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/35570> Pristupljeno: 2.05.2024.
9. Hranjec, S. (2018). Suvremeni hod dječje književnosti. *Kolo*, 3. Dostupno na: <https://www.matica.hr/kolo/309/suvremeni-hod-djecje-hrvatske-knjizevnosti-20531/>
Pristupljeno 4.05.2024.
10. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj, lutka*. Zagreb: Golden marketing.
11. Ivon, H. (2011). Obilježja i razvojne mogućnosti dječje lutkarske igre. *Školski Vjesnik*, 60(1), 7–24.
12. Kraljević, A.-A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca.
13. Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga.
14. Majhut, B. (2008). Periodizacija hrvatske dječje književnosti i književnosti za mladež od 1919. *Kolo*, 3. Dostupno na: <https://www.matica.hr/kolo/309/periodizacija-hrvatske-djecje-knjizevnosti-i-knjizevnosti-za-mladez-od-1919-20527/> Pristupljeno 10.6.2024.
15. Pervan Jelena. Pristupljeno 16.6.2024., sa stranice Klub prvih pisaca: <https://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/pervan-jelena/>

16. Pokrivka, V. (1991). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Savičević, O. Biografija – Olja Savičević Ivančević. Pristupljeno 10.6.2024., sa stranice oljasavičević: <https://oljasavicevic.com/biografija/>
18. Skok, J. (2007). *Izvori i izbori iz Hrvatske dječje književnosti*. Varaždinske toplice.
19. Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Stenzel, V. (1995). *Igramo se kazališta : od monologa do igrokaza : izbor tekstova za dječju lutkarsku i živu scenu / izbor i priprema*. Zagreb: savez društava „Naša djeca“ Hrvatske.
21. Strnak, H., i Šakić, I. (2014). Dramatizacija djela dječjih književnika/ica u razredu. *Veliki Dječji Književnici/Ice Kao Univerzalni Kapital: Zbornik Radova s Međunarodne Studentske Konferencije*.
22. Subotić, M. (1991). Dječja književnost hrvatske moderne (repcijski refleksi). *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, 22(35-36), 119-140
23. Šimunov, M. (2008). *Lutkarski igrokazi nepresušani su izvor dječjeg stvaralaštva*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/52134> Pristupljeno 15.5.2024.
24. Vidović Schreiber, T.-T. (2015). Kompetencije odgajatelja predškolske djece u području scenske i medijske pismenosti // Kompetencije suvremenog odgajatelja i učitelja – izazov za promjenu. *Split: Filozofski Fakultet Sveučilišta u Splitu*, 175–189.
25. Vidović Schreiber, T.T. (2015). Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi / Školski vjesnik : časopis za pedagoška i školska pitanja, (64) 3, 504-517
26. Vidović Schreiber, T. T. (2016). *Drama kao književni rod*. Split: Filozofski fakultet u Splitu.
27. Živković Zebec, V. (2013). Suvremena ili tradicionalna dječja književnost-književni interesi učenika osnovnih škola. In *Nepoznat skup* (pp. 291-308).
28. Žužul, I. (2005). *Razvoj drame od početka do danas kroz metodički osvrt*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/39675> Pristupljeno 15.05.2024.

Sažetak

Suvremena je dječja književnost širok pojam, a obuhvaća književna ostvarenja dječjih književnika čija su književna djela namijenjena djeci te se razvijaju i prilagođavaju suvremenim izazovima i interesima mladih čitatelja. Metodama deskripcije i analize, u radu će se prikazati primjeri iz suvremene hrvatske dječje književnosti koji su djeci bliski i mogu biti poticajni za različita kreativna izražavanja.

Naime, djeca dolaze u blizak susret s ozbiljnim formama scenskog izraza na različite načine, npr. gledanjem kazališnih (lutkarskih) izvedbi, odgojiteljevom adaptacijom i dramatizacijom književnih djela ili igrokazima koje su odgojitelji pomno birali. Nadalje, važno je istaknuti da dijete može samostalno kreirati scensku interpretaciju nekog književnog djela pa u dramsko-scenskim igrama djeca ostvaruju i odgojni (socio-emocionalni razvoj, razvoj samopouzdanja te moralni i etički razvoj) i obrazovni (razvoj jezika i komunikacijskih vještina, razvoj kreativnosti i mašte, fina i krupna motorika te kognitivni razvoj) razvoj.

Uvažavajući sve navedeno, radom će se još jednom istaknuti neizostavna odgovornost odgojitelja prilikom odabira dobrih i sadržajno primjerenih književnih djela u radu s djecom rane i predškolske dobi.

Ključne riječi: dječja književnost, drama, dramatizacija, igrokaz, scenski izraz, suvremena dječja književnost

Summary

Contemporary children's literature is a broad term, and includes children's literary works writers whose literary works are intended for children and are developed and adapted to the contemporary challenges and interests of young readers. Using the methods of description and analysis, the paper will present examples from contemporary Croatian children's literature that are close to children and can be stimulating for various creative expressions.

Namely, children come into close contact with serious forms of stage expression in different ways, for example by watching theater (puppet) performances, the teacher's adaptation and dramatization of literary works or carefully selected plays that can be used in working with children. Furthermore, it is important to point out that a child can independently create a stage interpretation of a literary work, so in drama-stage games, children realize both educational (social-emotional development, development of self-confidence and moral and ethical development) and educational (development of language and communication skills, development of creativity) and imagination, fine and gross motor skills and cognitive development) development.

Taking into account all the above, the work will once again emphasize the indispensable responsibility of educators when choosing good and content-appropriate literary works when working with children of early and preschool age.

Keywords: children's literature, contemporary children's literature, drama, dramatization, play, stage expression

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Snježana Plazonja, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne magistricice Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 9. srpnja 2024.

Potpis

Snježana Plazonja

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Snježana Plazonja

Naslov rada: Suvremena dječja književnost kao poticaj za scenski izraz

Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti, Filologija

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada: doc. dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Članovi povjerenstva:

dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber, doc

dr. sc. Helena Dragić, izv. prof

naslovni predavač Sanja Balić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 9. srpnja 2024.

Potpis studenta/studentice:

Snježana Plazonja

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.